

JUEVES, 7 de diciembre de 2006

"Els temes de Montaigne són també els nostres"

FRANCESC CALAFAT | 7 DIC 2006

Archivado en: Literatura Cultura

Vicent Alonso, nascut a Godella, l'any 1948, és professor de literatura catalana a la Universitat de València, poeta, assagista i traductor. Entre els seus llibres més representatius trobem, en poesia, *Del clam de Jasó* (2002) i, en prosa, el dietari *Trajecte circular* (2004). Ha traduït, entre altres, Tristan Tzara i Baudelaire, però la seua aventura més arriscada en aquest àmbit és la versió dels Assaigs de Montaigne, dels quals l'editorial Proa ha tret ara el primer volum i, durant els pròxims mesos, els dos següents.

Pregunta. Per què ha traduït Montaigne?

Resposta. Tenia un deute personal amb ell, ja que és un escriptor amb qui he mantingut, i mantinc, una relació familiar. L'utilitze per a les classes i per a les meues coses. Amb els estudiants, m'agrada molt comparar-lo amb passatges de Fuster o Pla. El vaig començar a traduir fa uns quants anys, perquè l'amic Vicent Raga m'ho va proposar, però ho havia deixat córrer fins que, com que m'havia alliberat d'algunes ocupacions públiques i tenia temps, vaig tornar-hi. Sam Abrams, que coneixia el meu treball, em posà en contacte amb l'Isidor Cònsul, que m'empentà a dedicar-m'hi exclusivament. I això és tot.

"De què serveixen les teories si després som incapaçs d'entendre i conviure amb el món?"

"La meua versió és una manifestació natural de la unitat de la llengua catalana"

P. El considera un escriptor actual?

R. Em sembla que això no es pot dubtar. La seua manera d'escriure, per exemple, és un espill per als assagistes actuals. Aquesta manera de fer, que Ferran Sàez Mateu, utilitzant una reflexió del mateix Montaigne, ha qualificat recentment com a "pensament a les palpentes", és molt pròpia d'una família d'assagistes contemporanis que no debades reconeixen Montaigne com a mestre. És una escriptura que transcriu el procés que et duu fins al final. I el final no és mai final, sinó l'inici d'un altre procés.

P. L'assaig és pensar, provar, clarificar.

R. Certament. Hem de ser conscients de les pròpies limitacions, no només de les que tenim, com a individus, sinó també les que defineixen el gènere humà, per dir-ho a la manera de Montaigne. En aquest sentit, la fragmentarietat és una limitació, una exigència, però que al final caracteritza la teua manera de fer i de veure el món. La teua cosmovisió pot tenir, si vols, una aparença unitària, però els fragments la constitueixen.

P. En què més ens és pròxim?

R. Em fa la sensació que els temes de Montaigne, pràcticament tots els seus temes, són també els nostres. I és clar, també en la reivindicació de la intimitat i de les idees que se'n deriven. Intimitat i sinceritat han d'estar íntimament lligades.

P. A contracorrent, Montaigne se serveix de les coses més íntimes i intrascendents per parlar de la identitat humana, del jo.

R. En efecte, el jo es constitueix a partir d'aquestes coses. Algú ha dit que la literatura de

Montaigne és un espill que reflecteix l'experiència de la realitat. El jo, la privacitat, és el filtre a través del qual passen aquestes dades que ens arriben del món de l'experiència. Un dels punts més interessants de la literatura de Montaigne és precisament això, que quan diu que vol parlar d'ell mateix, no vol dir que parlarà de les coses que formen part de la seua vida privada. No es tracta d'això. Construir el jo vol dir que siga capaç de filtrar les dades que li arriben de la realitat i, més important encara, que expressar-ne el resultat és precisament la millor manera de construir la intimitat.

P. Què són els *Assaigs*?

R. Literatura d'idees és una bona manera de definir el gènere que Montaigne inaugura en el Renaixement i que arriba fins ara mateix amb unes possibilitats de creixement increïbles. El teòric francès Thibaudet estima que el que distingeix l'assaig que Montaigne inaugura no és tant la coherència com la seua humanitat, la seua capacitat d'enganxar humanament el lector. Sempre que mire textos de Pla, em fa la impressió que estic en aquest mateix territori.

P. Amb què els lligaries?

R. Hi ha tantes maneres! Una de les poques referències d'*El quadern gris* a Montaigne ens recorda que aquest té una idea molt precisa de la insignificant posició de l'home sobre la terra. Això és Pla. Pla i Montaigne al mateix temps. Aquesta desconfiança davant de la transcendència és també una reivindicació de la humanitat que hem d'exigir als procediments, també a la literatura. Què interessa a Montaigne demostrar exactament? Que, per comprendre les coses, d'una banda, hem de tenir en compte opinions diferents, i de l'altra, hem de partir de les coses concretes i no dels conceptes abstractes. No tenim altre remei, perquè la natura humana no ens permet fixar cap cosa com a definitiva.

P. Montaigne, en algun passatge, es burla dels filòsofs, perquè menyspreen la carn.

R. No solament els filòsofs miren encantats el cel sense adonar-se del que tenen davant. Montaigne critica més aviat una actitud, el fet que el coneixement ha de ser vitalment aprofitable. De què serveixen les teories si després som incapaços d'entendre i conviure amb el món? De què serveixen les teories sobre el dolor si després som incapaços de resistir una situació concreta? O de què serveixen totes les teories sobre la mort si després, a la pràctica, no acceptem el fet de la mort com un fet essencialment humà, etc., etc.

P. La mort com una vivència estrictament humana és un punt clau en Montaigne.

R. Hauríem de matisar-ho, perquè Montaigne no és un pensador d'idees fixes. També el pensament, com la vida, és ondoyant, canvia constantment. El pensament de Montaigne és també un pensament en progrés. D'això, te'n adones sense dificultats quan te'l mires de cap a peus. Les posicions sobre la mort, de vegades, estan lligades a les reflexions de Sèneca i després entren en joc altres tipus de posicions. Això mateix passa amb allò tan citat de voler "pintar-se ell mateix", del jo com a protagonista del seu llibre. De fet, en els assaigs recollits en el llibre primer, això és quasi imperceptible i, més tard, va apareixent a poc a poc i es reformula de maneres diferents.

P. Montaigne es presenta com un home poc dogmàtic.

R. Ell reivindica la llibertat d'opinió davant dels fets de l'experiència. I carrega contra aquells que se sotmeten a les opinions d'altri, perquè els és més fàcil comportar-se amb l'opinió d'altri que d'acord amb les pròpies opinions. El que sobta és com s'ho va fer per traure el cap dins d'aquell embolic que eren les guerres de religió i la seua pròpia relació amb els inquisidors.

P. Els altres pesen molt. I els costums?

R. L'escriptor denuncia que el costum ens lleva la capacitat de l'opinió. La submissió als hàbits t'impedeix moltes vegades la llibertat del judici, perquè sotmès com estàs als hàbits, de pensament o de comportament, ets incapaç de trobar nous elements en la comprensió del món. I, per això, li agradava tant contrastar maneres de comportaments diferents, fins i tot recorria a costums d'altres societats, els del Nou Món, per exemple, que s'havia descobert feia

relativament poc. Per aquest motiu l'apassionava tant un personatge com Plutarc i els historiadors clàssics. A tots aquests els agradava recórrer societats diverses i, amb exemples, fer-ne ben notòries les diferències.

P. L'escriptor va de la vida a la literatura i el traductor, de la literatura a la vida. Quins maldecaps t'ha dut la traducció?

R. No sé si estaria massa d'acord amb el moviment que proposes, però he de dir-te que no m'he plantejat la traducció des d'un punt de vista teòric. Puc dir que he actuat amb consonància amb la meua sensibilitat com a lector. De fet, aquesta era l'única cosa a què podia aspirar. Si m'ho he tret de les mans o no, això ja ho direu vosaltres. He construït en català els *Assaigs* de Montaigne en la mesura de les meues possibilitats com a lector, i com a escriptor. En aquest sentit, cal dir que he hagut de modificar bastant l'estructura sintàctica original per fer-lo més comprensible al lector contemporani.

P. En quina direcció?

R. M'era inexcusable reduir l'ús extensiu dels pronoms, reduir els períodes sintàctics extremadament llargs i esmolar la brusquedat excessiva del francès de Montaigne. Tinc una certa passió per la literalitat, però aquesta no ha d'anar en contra de la comprensió del text. I més encara en el cas de Montaigne, perquè ell construeix els textos a partir de fils argumentals o temàtics evidents. Si aquest fil no el segueixes, et perds i se't fa difícil entendre res. Cal imitar la naturalitat de Montaigne, però al mateix cal preservar-ne el fil argumental i el fil de la comprensió.

P. I el teu idioma, per on l'has dut?

R. El català que he utilitzat és un "català matisadament valencià", per seguir la ja famosa expressió de Joan Francesc Mira. La meua versió, això sí, és una manifestació natural, com tantes altres, de la unitat de la llengua catalana. Precisament en aquesta diversitat és on ens hem de reflectir tots a trobar-nos com a parlants d'una llengua única, formant part d'una única cultura, que necessita enfortir-se. Tinc l'agradable sensació que l'esforç ha valgut la pena, perquè Montaigne té un gruix enorme, i, com també diu Pla, al seu costat gent com Voltaire, per exemple, semblen tan prims com una orella de gat.